

ליאת נטוביץ-קושיצקי

לקראת כינונה של הברית הציונית

שיבתה של ישראל למציאות של איום קיומי דוחפת את הצדדים הניצים בתוכה אל שיתוף פעולה ציוני רחב - שיוביל גם את הציבור החרדי לחישוב מסלול מחדש

שאחרי" שהודמן לי להשתתף בו לאחרונה, מעבר לתחזוק גשרים ולשיח מקרב, הרצון לחדש את הברית הציונית הפך להיות מפורש וקונקרטי הרבה יותר. המשתתפים התבקשו לומר על מה מבחינתם היו מוכנים לוותר כדי לקיים את הברית ומה מבחינתם הוא קו אדום.

הברית, בעצם, היא הקואליציה הבאה.

כמובן, יש מי שמפנטז על פיטורי כל 120 חברי הכנסת ועל נבחרי ציבור חדשים לחלוטין, שבאורח פלא כל הפגמים של קודמיהם לא יחולו עליהם. אך פנטזיות אלו לא יתרחשו ככל הנראה במציאות, ואנו ניוותר עם אותן מפלגות פחות או יותר - גם אם אלו יכילו לא מעט חברי כנסת חדשים - וככל הנראה גם עם בנימין נתניהו. בסיטואציה סבירה זו, האם נצליח להגיע לקואליציה ציונית?

כשאני אומרת "קואליציה ציונית" כוונתי לקואליציה המאחדת את כל מי שרואה במדינת ישראל את מדינת הלאום של העם היהודי ובמקביל מדינה מודרנית וליברלית. אותו חזון הרצליאני, שהיה מלא שאר רוח וסתירות כבר מראשיתו. קואליציה שהיא משאת נפשם של רבים בציבור הישראלי מזה זמן רב.

קואליציה ציונית לא תפתור את משיכת החבל בכל הקשור למתח שבין עקרון

לא מעט מפגשים נערכו בשנה האחרונה בין פעילי ומשפיעי ימין ושמאל ציוני. חלק מהמשתתפים במפגשים אלו היו פעילים בחזית המחאה או בקידום הרפורמה, חלקם האחר היו ממגבשי התשתית הרעיונות של הזרם שבשמו באו. בתחילה, רוב המפגשים נגעו לניסיונות להגעה לפשרות מעשיות סביב הרפורמה. אלה התייתרו (למרבה הצער) בהמשך, ככל שהמחאה החריפה. בשלב הזה רוב המפגשים נועדו למטרה אחרת: אם פשרות אינן אפשריות, לפחות נמנע את שריפת כל הגשרים בין השמאל והימין הציוני ונציל את ישראל מקרע פנימי, באמצעות הקשבה וראיית האחר שלא דרך מסננות התקשורת והרשתות החברתיות.

לאחר השבעה באוקטובר היה נדמה כי גם המפגשים מהסוג השני איבדו את טעמם, דווקא משום שהסתברו כבלתי-נחוצים. לכאורה, ברגע האמת עמדנו במבחן. הגשרים לא נשרפו. החזון הציוני קם נחוש מתמיד והימין והשמאל התאחדו בגבורה אדירה בכדי להגן איש על אחיו ועל המולדת.

אך דבר מה נוסף נחשף בשבעה באוקטובר: האתגרים העצומים העומדים בפני ישראל, זו שכולנו חשבנו שקיומה מובטח. שלל איומים קיומיים, מדרום ומצפון וממזרח, ניצבים עתה בפנינו במלוא אימתם ומבלי שנוכל להדחיקם עוד. וכך, במפגש "היום

על קיומה הלאומי, מתגבש יחדיו – וחדל להשלים עם עיוותים שנוולדו מן החלוקה המחנאית הקודמת. נושא השירות הצבאי והשוויון בנטל (כולל הנטל הכלכלי) הפך לנושא הראשון במעלה, מסיבות פרגמטיות ורגשיות-סמליות כאחד: יש צורך בהגדלה ניכרת של הצבא ושל תקציב הביטחון, ולא ניתן להכיל עוד את ההבחנה בין דם לדם במציאות שבה השכול והפציעה מצויים בבתים רבים כל כך, בעיצומה של מלחמה טראומטית ועקובה מדם, שסופה עוד אינו לפנינו.

השינוי המשמעותי ביותר ניכר בלחץ הציבורי שמופעל על המפלגות הציוניות דווקא מימין. הדים לכך אנו מוצאים בין בהתבטאויות פוליטיקאים מובילים, בין אם הן מתונות יחסית, כמו "חיוני" ש[ה]ציבור החרדי ייקח חלק משמעותי יותר גם במשימות ההגנה והביטחון" של שר האוצר בצלאל סמוטריץ', ובין אם נוקבות יותר, כמו "לא ניתן עוד לקבל בשוויון נפש מצב בו קבוצות מסוימות בחברה עומסות על כתפיהן את נטל הביטחון על מחיריו הכבדים בעוד קבוצות אחרות בעם ישראל ממשיכות בשגרת חייהן", כלשונם של השר עמיחי שיקלי וחברי הכנסת משה סעדה ודן אילוז במכתבם לראש הממשלה.

קריאתו של הראשון לציון, הרב הראשי הספרדי יצחק יוסף על כך ש"אם יכריחו אותנו ללכת לצבא – ניסע כולנו לחוץ לארץ", והתנהגותם של נציגי הציבור החרדי שהחרו החזיקו אחריו, רק העמיקו את התסכול ואת הרצון להתנתק מהברית הפוליטית עם החרדים. נושאת המטוסים הענקית שנקראת דעת הקהל הציונית-ימנית במדינה החלה לזוז ממקומה כמה מעלות

השוויון לבין עקרון מדינת הלאום, שכאמור מלווה את הציונות מראשיתה. זה מתבטא בוויכוח סביב חוק הלאום, מחד גיסא, ובשאלות הקשורות לאופי היהודי והדתי של מדינת ישראל מאידך גיסא. אך בפועל, מרבית המחלוקות, סוערות ככל שיהיו, משפיעות על מציאות חייהם של מעטים ובודדים בחברה. ואילו דווקא מעט המחלוקות העקרוניות והמשמעותיות יותר הינן בנות פתרון בקואליציה נטולת מפלגות חרדיות.

זאת משום שלצד עקרונות היסוד הסותרים הללו, התפיסה הליברלית-לאומית המרכזית כוללת הסכמות משמעותיות בשלל נושאים בעלי השפעה עצומה על החברה, הכלכלה והביטחון בישראל. הסכמות אלו כוללות בראש ובראשונה תמיכה בחוק השבות ובחובת השירות הצבאי, שניהם במונח הרחב – שכולל עידוד עלייה, אהדה לסמליה הלאומיים של המדינה ועידוד התגייסות לשירות קרבי ומשמעותי. גם על חשיבותו של קיום כלכלה מודרנית ומתקדמת בישראל – הכרוכה בהשכלה גבוהה ובחופש כלכלי – ועל יצירת מרחב ציבורי שמכיל מגוון זהויות, נראה שאין מחלוקת בין הימין והשמאל הציוני בישראל.

לאחר השבעה באוקטובר, חשיבותן של הסכמות אלו גוברת בהרבה על קשיי המחלוקות. אם בשנים האחרונות התרגלנו לחלוקה בין 'מחנה אמוני' הנפרש מן החרדים ועד למסורתיים, ומזוהה עם הימין, ול'מחנה ליברלי' על טהרת החילונים, נראה שהשעה בשלה לחלוקה-מחדש של השדה הציבורי, שבו המחנה הציוני, זה הנושא בעול הביטחוני והכלכלי היומיומי, ושאין לו ספקות באשר לצדקתה של ישראל במאבק

לכיוון המרכז הלאומי-ליברלי. בעוד חודשים לא רבים לתזוזה הזו עשויות להיות תוצאות משמעותיות ביותר.

האם זה אפשרי? אני חוזרת למפגש פעילי הימין והשמאל שנכחתי בו ולשאלה שנשאלנו על הקווים האדומים שלנו והוויתורים שאנו נכונים לעשות. רבים, משני הצדדים, דיברו על קריאות ה"בוגדים" ועל האשמות נבזיות בטבח כקו אדום ומרתית. מצד ימין, עיקר הוויתורים כללו את הרפורמה המשפטית וכל רפורמה מבנית אחרת במשק שנועדה לשפר את הכלכלה והרווחה החברתית. משמאל, חלק לא מבוטל מהמשתתפים הסכימו לוותר על ההתנגדות העמוקה לנתניהו, ולהכיר בסכנה שבשימוש בכלי הסרבנות והחרם הכלכלי שהופעלו בשנה שעברה. הופתעתי לטובה.

האם מדובר בקבוצה מייצגת? קשה מאוד לומר.

לא ניתן להתעלם מהסנטימנט הציבורי הרחב מימין ומשמאל שמאס בעסקנות הפוליטית המגזרית הפנים-חרדית, ושאינו מוכן עוד לקבל את התנאים שלה. אבל עדיין, הימין בהנהגת נתניהו כבר נעול היטב במערכת יחסים נאמנה ומתגמלת עם המפלגות החרדיות, ומשמאל ישנה קבוצה קטנה אך קולנית מאוד ומשפיעה מאוד אשר גם במציאות של מלחמה קיומית ממשיכה לעסוק בדמוניזציה של "המתנחלים" ולראות דווקא בחזון שתי המדינות, שלכאורה נופץ לרסיסים, את התקווה היחידה שאליה צריך לשאת עיניים. לצורך כך, כמוכן, יש לטרפד כל קואליציה עם הימין הציוני ("המשיחי"). קואליציה עם מפלגות חרדיות או ערביות, לעומת זאת, הינה אפשרות לגיטימית.

גורם נוסף שעשוי לטרפד את הקמתה של קואליציה ציונית הוא יומרה מוגזמת. המחשבה כי כאשר החרדים לא יהיו בקואליציה אפשר יהיה לפתור את כל בעיותיה של מדינת ישראל היא מופרכת. אפילו את העניין הצר של גיוס החרדים לא ניתן יהיה לתקן, ומי שסבור כך שוגה באשליה מסוכנת. גיוס חרדים בכפייה אינו אפשרי; ללא הסכמה כלשהי או פשרה פרגמטית, כל שנקבל הוא הפגנות שישומו את חסימות קפלן בכיס הקטן, ובתי כלא שיתמלאו בצעירים חרדים. ממילא, גיוס בכפייה הוא רעיון רע מאוד: זה"ל הוא צבא חזק לא מפני שקיים חוק גיוס חובה, אלא בגלל המוטיבציה העצומה לגיוס והאתוס החברתי שמאדיר את הלוחם הקרבי.

התעקשות על גיוס בכפייה עלולה שלא לאפשר את הקמתה של הקואליציה הציונית או לגרום לפירוקה תוך זמן קצר. בהיבט הזה, שעון העצר שמטיל בג"ץ על כל ממשלה שקמה מאז פסילת חוק טל, לחוקק תוך זמן קצוב חוק גיוס חדש, מהווה אבן ריחיים כבדה מנשוא (כתבתי על כך כאן, בגיליון 33: "הפיל שבלשכת הגיוס").

ועם זאת, אם יצליחו הצדדים להתגבר על המכשול, קואליציה ציונית יכולה להיות בעלת משמעות אדירה גם ביחס לסוגייה החרדית. קיצוץ בתקציבי ישיבות ואברכים עשוי להניע תנועות טקטוניות שבתוך שנים ספורות עשויות להקטין משמעותית את חברת הלומדים. לצד זאת, אכיפה אמיתית של לימודי הליבה תניע את המערכת לכיוון הרצוי, ותאפשר לגברים החרדים גישה נוחה בהרבה לעולם התעסוקתי. מבחינה כלכלית לצעדים אלו עשויות להיות השלכות הרות גורל על עתידה של ישראל. וכמוכן, בסופו

שעל רוב הסוגיות שוררת, בעצם, הסכמה רחבה יחסית. אך בעובדה הזו כשלעצמה אין די: עובדה שכבר שנים ארוכות ישראל נקרעת במשבר פוליטי וחברתי. אבל עם אימי המלחמה מגיעה גם הזדמנות התיקון. אסור לנו להחמיץ אותה.

של דבר מנהיגי החברה החרדית ייאלצו לרכך את עמדותיהם גם לגבי סוגיית הגיוס עצמה – כאשר יבינו כי הימין הציוני אינו מצוי בכיסם, וכי המציאות מחייבת אותם לפשרות כואבות.

כל מפגש, כל ניסיון לייצר מכנה משותף לאומי-ציוני, מציין את העובדה הידועה

שגיא ברמק

מוסקבה על ציר הרשע

מוסרית ואסטרטגית גם יחד, המערב ממשיך להיות האלטרנטיבה החיונית לנבלים שהרגו את נבלני. מוטב שהימין האמריקני, וממשלת ישראל, יפנימו זאת

ומתנגדים פוליטיים חוסלו או הוגלו. ברית המועצות הייתה אימפריה מרושעת.

המלחמה הקרה תמה והקומוניזם הוא היום היסטוריה. ואולם החופש הפוליטי טרם עשה דרכו לרוסיה. רציחתו בחודש האחרון בכלא של אלכסיי נבלני, מנהיג האופוזיציה לשלטונו של ולדימיר פוטין, היווה תזכורת מצערת למציאות העגומה שעדיין אוחזת במדינה הגדולה בעולם. הקרמלין אומנם כבר לא מעלה על נס את כתביהם של קרל מרקס וולדימיר לנין, אך הוא עדיין לא סובל אף קריאת תיגר על שלטונו. נבלני, שבדומה לגולים אחרים יכול היה לנהל את מאבקו בפוטין בנוחות יחסית באחת מבירות המערב, הפגין אומץ יוצא דופן כאשר חזר לרוסיה לאחר ניסיון התנקשות בו. חמוש באהבה עזה לרוסיה, לעמה ולדמוקרטיה, הוא לא הפגין חולשה או פחד מול שלטון אימים שאינו בוחל באמצעים. הוא ידע

“אימפריית הרשע”, כך כינה הנשיא האמריקני רונלד רייגן את ברית המועצות בעיצומה של המלחמה הקרה. יותר מקודמיו, רייגן התעקש על בהירות מוסרית במדיניות חוץ. למאבק הבין-מעצמתי היו כמובן היבטים “ארציים” המאפיינים קונפליקטים בזירה הבינלאומית, אך העימות עם ברית המועצות לא היה בגדר עוד קונפליקט אחד מני רבים.

לרייגן היה ברור שרוסיה הסובייטית גילמה באידיאולוגיה שלה את היפוכו של המערב. בשדה הכלכלי היא ביקשה למגר את הקפיטליזם. בשדה הדתי הייתה זו מעצמה אתאיסטית שראתה בדת הנוצרית כוח ריאקציונרי. בשדה הפוליטי, דיקטטורה של מפלגה עמדה בניגוד חד לדמוקרטיה החופשית האמריקנית. בכל מקום שבו עלה הקומוניזם קניין פרטי הוחרם, כלכלות שקעו, כנסיות נסגרו ונרדפו, אזרחים נכלאו